

mancipatas, S. Stephani scilicet, Juliani martyris, Severini solitarii, nec non et sancti Bachii, quarum quædam olim abbatiarum dignitate sublimate, et ideo receptaculum et stationem congregationi canonicorum præbentes S. Mariæ, sed propter regni perturbationem rebus concessis spoliatae solitudini vacantes, parvum aut nullum antiquæ possessionis retinuerant statum, prædictæ congregationi concederemus. Sed quia apud nos pro suis meritis prædictus episcopus erat magnus, ejus voluntati nolentes aliquid derogare, concessimus ejus petitioni prædicta loca regali præcepto et liberalitate, eo pacto et conditione, ut quantum Giraldus clericus earum possessor vixerit, sine inquietudine per assensum canonicorum totius congregationis teneat, et post ejus excessum usibus canonicorum sine reclamazione mancipetur: et ibi pro remedio animæ meæ vel parentum meorum canonici aggregentur, qui pro statu et incolumitate regni nostri exorantes ad utrumque sufficiant, scilicet et ad stationem more solito reddendam ecclesiæ, et ad serviendum canonicæ valeant communiter degere.

XII.

Henricus rex abbatiam S. Germani in Laia Ecclesiæ Parisiensi concedit.

(An. inc.)

[*Gall. Chr. VII, 31.*]

Cum vere gaudia immortalitatis sanctorum procul dubio neque aliis virtutum acquirantur obsequiis, et exhibitionibus elemosynarum ad profectum perveniat animarum; cumque regni dignitatis semper requirat officium sanctæ matris Ecclesiæ, si quod imminet, exterminare periculum, ipsiusque longeque propagare beneficium defunctorum patrum pietate collatum, nullomodo æterni

vitare supplicii speramus incendium, si in quantum nostræ permittitur facultati, divinum cessamus explere ministerium. His igitur accensus monitis ego Henricus princeps licet non idoneus in regnum Francorum, Deo volente, constitutus, tam domini Imberti Parisiorum præsulis acquievi petitionibus, quam Christicolis omnibus (tam futuris quam presentibus reverentiam Christianæ religionis debita nec non condigna veneratione colentibus. Sanctæ matris supradictæ feliciter a conubulis educatis uberibus innotescere de re vi, ut abbatiam quandam in silva quæ Lea dicitur, patris mei Roberti clementia in honore S. Germani fabricatam, S. Parisiensi Ecclesiæ concederem. Quod, quia dignum videbatur annuens, ore aq̄ue corde benigno suscipiens, cum consensu ac voluntate episcoporum atque abbatum, seu omnium comitumque militumque nostrorum S. Dei Genitrici cum omnibus quæ ad eam pertinent, ipsam abbatiam contuli, ut quantum loci illius præsidēs vivent, teneant, regant, nulloque nostrorum successorum auferente possideant, videlicet terram Filiolacurti et in pago Pinciaco altare Aureæ vallis et in pago Valcasino altare Trece, in pago Belvacensi altare Borreti, et ecclesiam S. Mariæ in insula Parisii, item præfate præsulis quæ ad ecclesiam ipsam non pertinent in suburbio Parisii quatuor arpennos vinearum. Sed ut hoc nostræ clementiæ donum nostris futurisque temporibus firmum habeatur, placuit nobis quatenus exinde præceptum fieri juberemus, videlicet ut nec nostris, nec reliquis post futurisque temporibus, aliquis hominum quodlibet ei impellimentum de iisdem rebus inferre præsumat. Et ut hæc nostri præcepti auctoritas firmior habeatur, manu nostra subtefirmavimus, et sigilli nostri impressione signavimus.

Conrad II, the Salic, Roman Imp.

CHUONRADUS II IMP.

HUJUS NOMINIS INTER REGES SECUNDUS, INTER AUGUSTOS PRIMUS, COGNOMINE SALICUS

(An. 1024-1039.)

CHUONRADI II CONSTITUTIONES

(D. PERTZ *Monumenta Germaniæ historica*, Leg. tom. II, p. 38.)

I.

EDICTUM DE MANCIPIIS ECCLESiarUM (1).

(Circa an. 1031.)

CHUONRADUS, Dei gratia Romanorum imperator Augustus, BERENHARDO duci, SIGIFRIDO comiti, BERNHARDO marchioni, salutem et gratiam.

(1) Prodit jam prima vice ex tabulario regio Hannoverano, ubi inter chartas episcopatus Verdensis authenticum sigillo imperiali insignitum asservatur

Quamvis pro totius rei publicæ longe lateque procuranda utilitate, jugem debeamus sollicitudinem gerere, tamen ut pro ecclesiarum Dei statu solertius invigilemus, nos obligatioribus esse non ignoramus. Unde, quia sanctæ Fardensis ecclesiæ mancipia ceu bruta animalia pro quantulocunque pretio

Apographum ejus exstat in Copiario Verdensi, ubi tamen Chuonradi loco *Henricus* scribitur.

hactenus venundata fuisse audivimus, non solum illam nefariam consuetudinem admiramur, verum etiam ut rem Deo, hominibusque detestabilem excruciamur, maxime cum secundum canonicam auctoritatem nullius ecclesie prædia vel mancipia, pro aliqua vicissitudine, nisi prædia pro prædiis, mancipia pro mancipiis, pro æque bonis vel melioribus debeant mutuari. Idcirco autem hujuscemodi morem sanctorum Patrum traditionibus repugnantem ulterius ibidem exerceri, nostra imperiali potestate interdicens, et vobis quibus harum provinciarum regimen commisimus, sub Dei nostræque gratiæ obtentu imperamus, ut ubicunque, vel inter vestros vel alios ejusdem ecclesie mancipia ita vendita inveniantur, illius loci episcopo vestro juvamine reddantur, ea scilicet ratione, ut episcopus emptori tantum quantum pro eis dedit, restituat, et sui ecclesie mancipia recipiat. Sin vero aliqua persona his parere noluerit, vestra judiciaria potestate eam dstringite, donec huic nostro justissimo edicto vel coacta obediat. Ad evidentissimum itaque signum omnibus nostræ imaginis proponi præcepimus sigillum.

(L. S.)

II.

CAPITULA DE BENEFICIIS (2).

(An. 1037, Maii.)

Hæc sunt capitula quæ Conradus fecit in Roncalia de beneficiis. Constituit enim ut

1. Si post mortem domini vassallus vel post mortem vassalli heredes ejus per annum et diem steterint, quod dominum vel heredem ejus non adierint fidelitatem pollicendo, si tale sit beneficium, ut fidelitas præstanda sit investituram petendo, ipsum perdat (3).
2. Ut liceat dominis omnes alienationes feudi factas, nulla obstante præscriptione, revocare.
3. Similiter in ostandiciis petendis (4).

VARIÆ LECTIONES.

¹ que rex coradus 5. *Ed. Spang.* ² ictalia *corr.* runcalia 5. ³ *deest* 2. ⁴ i. p. *desunt* 6. ⁵ hostendiciis 5. hostandiciis 6. ⁶ *deest* 5. ⁷ propter 6. ⁸ v. eo p. H. ⁹ domini V. Vn. *Cas.* ¹⁰ ch. gloriosissimus imp. Cr. ¹¹ tam p. quam et f. L. V. Vn. ¹² *deest* Cr. ¹³ beneficiis *Herold.* ¹⁴ prædiis V. II. ¹⁵ perdidit V. VII *Cas.* ¹⁶ wavaloribus Cr. wavassoribus L. V. V II. wavasoribus *Cas.* wassalloribus Vn. ¹⁷ consuetudinem L. V. Vn. *Cas.* ¹⁸ iudicium Cr. ¹⁹ Et si L. V. Vn. *Cas.* ²⁰ emerit V. Vn. *Cas.* ²¹ seniore et militem L. V. Vn. *Cas.* ²² d. suus senior vel ille qui culpatur V II. ²³ et illa c. ibi. *juste* V II. ²⁴ terminetur (L) V. V II Vn. ²⁵ p. ejus c. L. V. Vn. ²⁶ seniore defuerint L. ²⁷ hæc ultima vox codicis Florentini. ²⁸ vero L. V. V II Vn. *Cas.* ²⁹ litigavit L. V. Vn. *Cas.* ³⁰ intinet V II.

NOTÆ.

(2) Habentur in libris Feudorum I. II, c. 40, commentario involuta, quem inde discretum in notis textui subjectis exhibemus. Capitula ex inscriptione tituli ad Chuonradum II referenda, mense Maio anni 1037, cum imperator, episcopis Vercellensi, Cremonensi et Placentino captis, expeditionem contra Heribertum archiepiscopum Mediolanensem instauraturus, exercitum congregaret, in campis Roncaliæ promulgata fuisse, haud absimile videri potest. Textum qualis in codice 2) Halensi, mbr., in fol., sæc. XIV, collatis 5) Gottingensi, olim Schwarziano, in fol., sæc. XIV, et 0) bibliothecæ publicæ Franco-

(a) Medio XII denarium 2; medio XII den. 5, 6. Ita et 7 et 8 legere videntur. De mediolan. XII de roncalia tertiam editio 1 apud Spang. De modis XII denar. Rehd. ap. Sp. De medio XII denarios ed. Spang. — Sententia

4. Item si clericus, habens beneficium a rege datum, non solum personæ sed ecclesie datum, ipsum per suam culpam perdat, vivente eo et honorem ecclesiasticum habente, ad regem pertineat, post mortem vero ejus ad successorem revertatur.

III.

EDICTUM DE BENEFICIIS (5).

(An. 1037, Mai 28.)

In nomine sanctæ et individue Trinitatis, Chuonradus Dei gratia Romanorum imperator Augustus, Omnibus sanctæ Dei Ecclesie nostrisque fidelibus, presentibus scilicet et futuris, notum esse volumus, quod nos ad reconciliandos animos seniorum et militum, ut ad invicem semper inveniantur concordés, et ut fideliter et perseveranter nobis et suis senioribus serviant devote, præcipimus et firmiter statuimus, ut nullus miles episcoporum, abbatum, abbatissarum, aut marchionum vel comitum, vel omnium qui beneficium de nostris publicis bonis aut de ecclesiarum prædiis nunc tenet aut tenuerit vel hactenus injuste perdidit, tam de nostris majoribus wavaloribus, quam et eorum militibus, sine certa et convicta culpa suum beneficium perdat, nisi secundum constitutionem antecessorum nostrorum et iudicium parium suorum. Si contentio fuerit inter seniores et milites, quamvis pares adjudicaverint illum suo beneficio carere debere, si ille dixerit hoc injuste vel odio factum esse, ipse suum beneficium teneat, donec senior et ille quem culpatur, cum paribus suis ante presentiam nostram veniant, et ibi causa juste finiatur. Si autem pares culpatus in iudicio senioribus defecerint, ille qui culpatur suum beneficium teneat, donec ipse cum suo seniore et paribus ante nostram presentiam veniant. Senior autem aut miles qui culpatur, qui ad nos venire decreverit, sex hebdomadas antequam iter incipiat, ei cum quo litigaverit innotescat. Hoc autem

Durtanæ, mbr., in fol., sæc. XIV habetur, proponimus.

(3) Sicut et antiquitus consuetudo fuit, seu non Mediolanensium. Præterea ut Feud.

(4) Ostandicie dicuntur adiutorium quod faciunt Romanis cum rege in hostem pergentibus vassalli qui cum eis non vadunt, verbi gratia in Lombardia de Mediolano (a) duodecimum denarium, in Teutonica tertiam partem fructuum solummodo ejus anni quo hostem faciunt. Feud.

(5) Veluti episcopus vel abbas. Feud

esse videtur, in Lombardia Mediolanensis duodecimum denarium, quodecimam facultatum partem, Germanice den zwölften Pfenny solvere, Teutones solummodo tertiam fructuum anni.

de majoribus valvassoribus observetur ²¹. De minoribus vero in regno aut ante seniores aut ante nostrum missum eorum causa finiatur. Præcipimus etiam ut cum aliquis miles, sive de majoribus sive de minoribus, de hoc sæculo migraverit, filius ejus beneficium habeat ²². Si vero filium ²³ non habuerit, et abiaticum ²⁴ ex masculino filio reliquerit, pari modo beneficium habeat ²⁵, servato usu majorum valvassorum in dandis equis et armis suis senioribus. Si forte abiaticum ex filio non reliquerit, et fratrem legitimum ex parte patris habuerit, si ²⁶ senioresem offensum habuit, et sibi vult satisfacere et miles ejus effici, beneficium quod patri sui ²⁷ fuit habeat ²⁸. Insuper etiam omnibus modis prohibemus, ut nullus senior de beneficio suorum militum cambium aut precariam aut libellum sine eorum consensu facere ^B presumat. Illa vero bona quæ ²⁹ tenet proprietario jure, aut per præcepta aut per rectum libellum sive per precariam, nemo injuste eos disvestire audeat. Fodrum de castellis ³⁰ quod nostri antecessores habuerunt, habere volumus, illud vero quod non habuerunt ³¹ nullo modo exigimus. Si quis hanc jussionem infregerit ³², auri libras centum componat, medietatem

A cameræ nostræ, et medietatem illi cui dampnum illatum est ³³.

Signum ³⁴ domni Chuonradi serenissimi Romanorum imperatoris augusti.

Kadolohus cancellarius vice Herimanni archicancellarii recognovi.

Datum v Kalendas Junii, indictione 5, anno Dominicæ Incarnationis 1037 ³⁵, anno autem Chuonradi regis 13, imperatoris 11. Actum in obsidione Mediolani feliciter. Amen.

IV.

RESCRIPTUM DE LEGE ROMANA (7).

(An. 1038.)

Imperator CHUONRADUS ³⁶ Augustus ³⁷ Romanis judicibus ³⁸.

Audita ³⁹ controversia quæ hactenus inter vos et Langobardos judicis ⁴⁰ versabatur, nulloque termino quiescebat, sancimus ut quæcunque admodum ⁴¹ negotia mota ⁴² fuerint ⁴³, tam inter Romanæ urbis inenia quam etiam de foris in Romanis pertinentiis, actore Langobardo ⁴⁴ vel reo ⁴⁵, a vobis duntaxat Romanis legibus terminentur, nulloque tempore reviviscant ⁴⁶.

VARIE LECTIONES.

²¹ tenentur L. ²² filios e. b. tenere L. V. V. Vn. E. Cas. ²³ filios L. V. Vn. E. Cas. ²⁴ abiaticos L. Cas. abiaticos V. Vn. corr. abiaticum. Glos. Cas. id est nepotes. ²⁵ habeant L. V. Cas. ²⁶ et L. V. Vn. Cas. ²⁷ p. sui vel fratris Cas. ²⁸ habeat servato usu majorum valvassorum in dandis equis et armis suis senioribus Her. ²⁹ Ille vero qui V II. ³⁰ de castellis deest L. V. Vn. Cas. de usque volumus desunt V II quorum loco Chuonradi rescriptum infra editum habetur. ³¹ habuerunt usque habuerunt desunt V. ³² preterierit V. Vn. Cas. ³³ est reliqua desunt in Halensi. illatum. At si quis aurum non habuerit, nostra sententia feriat ut nobis placuerit L. V. Vn. E. ³⁴ reliqua extant in uno Crem. ³⁵ ita corrigendum; codex Cremon.: MXXXVIII. ³⁶ Choradus Cas. Conradus S. V II. ³⁷ deest V II. ³⁸ i. salutem V II. ³⁹ Auditi V II. ⁴⁰ et l. i. deest in Cas. ⁴¹ amodo V II. ⁴² deest V II. ⁴³ m. f. desunt in Cas. ⁴⁴ deest Cas. vel r. l. V II. ⁴⁵ deest Cas. ⁴⁶ reviviscant S.

NOTÆ

(6) Optima legis hujus editio exstat in Muratorii Antiquitatis Italicae, t. I, p. 609 fol.; t. II, p. 287, edit. Aretinæ, ex pervetusta membrana in archivo capituli canonicorum Cremonensium desumpta; quam hic cum codicibus sæculi XI Florentino, Londinensi, Vindobonensi, altero Vindobonensi, n. 39, Veronensi, Casinensi sæculi XI exeantis, n. 328 signato, et Estensi apud Muratorium collatam reperimus. Ad quos cum libri de Feudis, posteriorum codices sæculorum, ne proxime quidem accedant, lectiones codicis inter eos primum facile locum obti-

C nentis, Halensis scilicet sæc. XIV, annotandas hanc existimavi.

(7) In codice Casinensi, n. 328, membr. sæc. XI exeantis, legum Langobardorum librus III exhibentis, in tenera membrana rescriptum inveni, quod antea ex codice Lipsiensi cl. Senkenberg in Methodo jurisprudentiæ, append. III, § 17, pag. 109, publici juris fecerat. Reperitur quoque in codice bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis inter mss. Juris civilis, n. 39, indeque a b. m. Pirnnero exscriptum est.

CHUONRADI II IMP. DIPLOMATA.

Chuonradi II privilegium pro abbacia Vuischiki.

(Anno 1025.)

[ERHARD, *Cod. diplom. Hist. Westphal.*, p. 87.]

C. In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis, Chuonradus, divina favente clementia, rex.

Notum sit omnibus fidelibus nostris, tam præsentibus quam futuris, qualiter quædam venerabilis abbatissa, nomine Abug, antecessorum nostrorum regum scilicet vel imperatorum scripta, suæ eccle-

D siæ, quæ est in Vuischiki collocata, tradita, in nostram præsentiam contulit, eademque ex nostra regali potestate confirmari ac corroborari quam humillime rogavit. Cujus petitioni ita ut dignum est assensum prebentes, ob amorem Dei nostræque remedium animæ scilicet et per interventum Sigeberti sanctæ Mindensis ecclesiæ venerandi præsulis nec non et Berinhardi ducis cæterorumque nostrorum fidelium, jam dictam abbatissam una cum congregatione sibi subiecta omnibusque illuc rite